

Ελύτης, Οδυσσέας (Ηράκλειο Κρήτης, 1911 – Αθήνα, 1996): Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του κορυφαίου ποιητή, μεταφραστή και δοκιμιογράφου Οδυσσέα Αλεπουδέλη. Καταγόταν από εύπορη οικογένεια της Μυτιλήνης. Το 1914 εγκαταστάθηκε με την οικογένεια του στην Αθήνα και ταξίδευε τα καλοκαίρια στη Λέσβο, στην Κρήτη, στις Σπέτσες και αλλού. Ο πατέρας του Παναγιώτης Αλεπουδέλης, που έζησε ως φιλοβενιζελικός τις μεταβολές στην τότε πολιτική ζωή του τόπου με ένταση, πέθανε από πνευμονία το καλοκαίρι του 1925. Ο Ε. διάβαζε από πολύ μικρός λογοτεχνία και, μαθητής ακόμη, έστειλε συνεργασίες του στο περιοδικό *Η Διάπλασις των Παιδών*. Σε ηλικία 16 ετών συνέταξε ένα μικρό χειρόγραφο περιοδικό με τίτλο *Ιξός*.

Μετά το γυμνάσιο, έχοντας ήδη ανακαλύψει τον Paul Eluard και έχοντας αποπειραθεί τις πρώτες του ποιητικές δοκιμές, εγγράφηκε στη Νομική Σχολή (1930), ενώ άρχισε και η επαφή του με τις μαρξιστικές ιδέες. Μετέφρασε από τα γαλλικά άρθρα του L. Trotsky για φοιτητική εφημερίδα. Αφήνοντας για λίγο καιρό τις ποιητικές του αναζητήσεις, ασχολήθηκε με τις σπουδές του. Παρακολούθησε μάλιστα, ως εκπρόσωπος των φοιτητών, τα «Συμπόσια του Σαββάτου» που οργάνωνε η «Ιδεοκρατική Φιλοσοφική Ομάδα», την οποία είχαν συστήσει οι νέοι καθηγητές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Κ. Τσάτσος, Παν. Κανελλόπουλος, Ι. Θεοδωρακόπουλος και Ι. Συκουτρής. Ωστόσο, το 1934, ύστερα από συναισθηματικές περιπέτειες, έγραψε τα «Πρώτα ποιήματα», όπως τα δημοσίευσε αργότερα στους *Προσανατολισμούς*, ενώ κατέστρεψε ό,τι είχε συνθέσει ως τότε. Εν τω μεταξύ συνδέθηκε με τους ποιητές Γιώργο Σαραντάρη και Ανδρέα Εμπειρίκο και γνωρίστηκε με τον κύκλο των δημιουργών που πλαισιώναν το περιοδικό *Τα Νέα Γράμματα* (Γ. Κ. Κατσιμπαλη, Γ. Σεφέρη, Γ. Θεοδοκά κ. ά.), στο οποίο πείστηκε να δημοσιεύσει μια επιλογή ποιημάτων του, τον Νοέμβριο του 1935, με το ψευδώνυμο Οδυσσέας Ελύτης. Στο ίδιο περιοδικό δημοσίευσε (1936) μεταφράσεις ποιημάτων του Éluard και δικά του νέα κείμενα. Τον ίδιο χρόνο άρχισε η στενή φιλία του με τον Ν. Γκάτσο. Μετά τη δημοσίευση των ποιημάτων του «Μαρίνα των βράχων» και «Ηλικία της γλαυκής θύμησης», ο ποιητής Μ. Παπανικολάου παρουσίασε στο περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα* το κριτικό άρθρο «Ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης» (16.4.1938), που θεωρείται ότι εισήγαγε τον Ε. στη χορεία των αναγνωρισμένων ποιητών.

Το 1939 εκδόθηκαν οι *Προσανατολισμοί* (με δηλωμένο έτος 1940), που περιλάμβαναν ό,τι είχε δημοσιεύσει ως τότε. Πρόκειται για ποιήματα γραμμένα σε ελεύθερο στίχο, με κάποιες μικρές, αλλά ελεγχόμενες επιρροές από το κίνημα του υπερρεαλισμού. Η υποδοχή της κριτικής ήταν θετική. Την ίδια χρονιά ο S. Baud-Bovy μετέφρασε ποιήματα του Ε., σε άρθρο του για τη νέα ποίηση στην Ελλάδα, στο ελβετικό περιοδικό *Formes et Couleurs*.

Όταν κηρύχθηκε ο πόλεμος με τους Ιταλούς, ο ποιητής στρατεύθηκε ως έφεδρος ανθυπολοχαγός, αρρώστησε από τύφο και μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο των Ιωαννίνων. Στην Αθήνα έφτασε με την κατάρρευση του μετώπου (1941). Στο μεταξύ το έργο του είχε δημιουργήσει τόση αίσθηση, ώστε ο Γ. Σεφέρης έδωσε διάλεξη, ήδη το 1941, στους μαθητές του Γυμνασίου της Αλεξάνδρειας με θέμα την ποίηση του Ε. και του Δημ. Αντωνίου. Μετά την ανάρρωσή του εργάστηκε εντατικά και συνεργάστηκε με τα περιοδικά *Νέα Εστία* και *Καλλιτεχνικά Νέα*. Το 1943 εκδόθηκε η συλλογή *Ήλιος ο πρώτος* μαζί με τις *Παραλλαγές πάνω σε μίαν αχτίδα*, με προμετωπίδα και κόσμημα εξωφύλλου του

Γ. Τσαρούχη. Την ίδια εποχή το περιοδικό *Καλλιτεχνικά Νέα* τού ανέθεσε μια έρευνα γύρω από τα σύγχρονα ποιητικά και καλλιτεχνικά προβλήματα. Η δική του απάντηση, πρώτη στη σειρά, έδωσε αφορμή για έντονη συζήτηση. Στην πολιτική οξύτητα του καιρού δε συμμετείχε ενεργά, αλλά δεν απέφυγε και τις περιπέτειες. Με άρθρα του στην εφημερίδα *Ελευθερία* το 1945 («Η ευθύνη των δύο άκρων» κ.ά.) φαίνεται πως ήθελε να προειδοποιήσει για τους κινδύνους που διέβλεπε στην ελληνική κοινωνία από την πολιτική σύγκρουση. Για ένα διάστημα ανέλαβε διευθυντής προγράμματος του ΕΙΡ και την ίδια εποχή (1945) δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Τετράδιο* μια πρώτη μορφή του έργου του «*Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας*».

Τον επόμενο χρόνο παραιτήθηκε από το ΕΙΡ και ανέλαβε στήλη τεχνοκριτικής στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*. Εργαζόταν ακατάπαυστα, είτε συνθέτοντας νέα ποιήματα («*Η καλωσύνη στις λυκοποριές*», 1947) είτε μεταφράζοντας F. García Lorca είτε γράφοντας δοκίμια και συμμετέχοντας σε συζητήσεις περί τέχνης και υπερρεαλισμού. Το διάστημα 1948-1951 ταξίδεψε στην Ευρώπη (Ελβετία, Γαλλία, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία κ.α.), όπου ήρθε σε επαφή με καλλιτέχνες και ανθρώπους των γραμμάτων (Δημ. Γαλάνη, Α. Breton, P. Eluard, H. Matisse, P. Picasso, Tr. Tzara, G. Ungaretti κ.ά.). Το 1952 έγινε μέλος της Ομάδας των Δώδεκα και τον επόμενο χρόνο διευθυντής προγράμματος του ΕΙΡ (έως το 1954). Μετέφραζε και έγραφε, χωρίς ωστόσο να δημοσιεύει νέα έργα του. Συμμετείχε στο ΔΣ του Θεάτρου Τέχνης του Κ. Κουν και στο ΔΣ του Ελληνικού Χοροδράματος.

Το 1958 δημοσιεύθηκαν στα περιοδικά *Επιθεώρηση Τέχνης* και *Διαγώνιος* αποσπάσματα από τα έργα του *Το Άξιον Εστί* –όπου συνδυάζονται στοιχεία της εκκλησιαστικής υμνογραφίας με την υπερρεαλιστική εικονοποιία, για να παρουσιαστεί η νεοελληνική ιστορία των χρόνων του πολέμου κυρίως, αλλά και η μυθολογία του ποιητή για τον ελληνισμό– και *Έξη και μία τύψεις για τον ουρανό*. Τα δύο έργα κυκλοφόρησαν αυτοτελώς το 1959 και το 1960, αντίστοιχα. Το 1960 του απονεμήθηκε το Α' *Κρατικό Βραβείο ποίησης για το *Άξιον Εστί*. Λίγο αργότερα ο ποιητής ταξίδεψε στις ΗΠΑ (1961) και στην ΕΣΣΔ (1962). Μετά την επιστροφή του στην Αθήνα, τυπώθηκε αυτοτελώς το *Άσμα ηρωικό και πένθιμο* (1962, με εξώφ. και λιθογρ. του Γ. Μόραλη). Την ίδια χρονιά δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Πανσπουδαστική* το πρώτο μέρος του ποιήματος «*Αλβανιάδα*», που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.

Τα ποιήματα του Ε. απασχόλησαν εκείνη την εποχή τους Έλληνες μουσικοσυνθέτες. Το 1964 ο Μ. Θεοδωράκης μελοποίησε τον κύκλο ποιημάτων «*Μικρές Κυκλάδες*» (συμπεριλήφθηκε αργότερα στην έκδοση της συλλογής *Τα ρω του έρωτα*, 1972), στίχους που ο ποιητής συνέθεσε ειδικά για να γίνουν τραγούδια, και παρουσίασε το *Άξιον Εστί* ως ορατόριο. Το 1966 ο Ν. Μαυρουδής μελοποίησε το *Άσμα ηρωικό και πένθιμο*. Εν τω μεταξύ ο Ε. διορίστηκε (1965) μέλος του ΔΣ του Εθνικού Θεάτρου.

Η δημιουργική δραστηριότητα των ετών αυτών, που συνοδεύθηκε από ταξίδια του ποιητή, έντονη ενασχόληση της κριτικής με την ποίηση του και μεταφράσεις των έργων του, διακόπηκε από το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967. Για δύο χρόνια σίγησε, ασχολούμενος με μεταφράσεις και ζωγραφική, κυρίως με την τεχνική του κολάζ, και το 1969 πήγε στο Παρίσι. Την ίδια χρονιά στην Ελλάδα ο Γ. Μαρκόπουλος μελοποίησε το έργο *Ήλιος ο πρώτος*. Η επιστροφή του Ε. στην Αθήνα το 1971 συνδυάστηκε με την κυκλοφορία πολλών νέων έργων του,

μεταφράσεων, μελοποιήσεων των ποιημάτων του και μελετών για την ποίηση του. Ήταν πλέον κεντρικό πρόσωπο στην πνευματική ζωή του τόπου.

Το 1974, με την πτώση της Δικτατορίας, ανέλαβε, για μερικούς μήνες, πρόεδρος του ΔΣ της ΕΡΤ και διετέλεσε μέλος του ΔΣ του Εθνικού Θεάτρου, ενώ η ποιητική και δοκιμιογραφική του δραστηριότητα συνεχίστηκε. Το περιοδικό *Books Abroad* του Πανεπιστημίου της Οκλαχόμα οργάνωσε μεγάλο αφιέρωμα (1975), συνέντευξη του δημοσιεύθηκε στη γαλλική εφημερίδα *Le Monde* (1976) και στην αμερικανική *New York Times* (1977). Ο ποιητής έμεινε με αποφασιστικότητα μακριά από την πολιτική πρακτική, αλλά και τις επίσημες θέσεις. Αρνήθηκε να θέσει υποψηφιότητα στην Ακαδημία Αθηνών, δηλώνοντας ότι η ποίηση είναι αποστολή και δε βραβεύεται. Ωστόσο, το 1979 η Σουηδική Ακαδημία τον τίμησε με το Βραβείο Νόμπελ λογοτεχνίας: «Για την ποίηση του, που, με φόντο την ελληνική παράδοση, με αισθηματοποιημένη δύναμη και πνευματική οξύνοια, ζωντανεύει τον αγώνα του σύγχρονου ανθρώπου για ελευθερία και δημιουργία». Η διάκριση ακολουθήθηκε από παγκόσμια δημοσιότητα: τα μέχρι τότε έργα του, όπως και όσα ακολούθησαν, μεταφράστηκαν σε πολλές γλώσσες στην Ευρώπη και στην Αμερική, πανεπιστήμια τον προσκαλούσαν για ομιλίες και του απένεμαν τον τίτλο του επίτιμου διδάκτορα, η κυβέρνηση της Ισπανίας τον υποδέχτηκε για επίσημη δεκαπενθήμερη επίσκεψη.

Το έτος της βράβευσής του είχε κυκλοφορήσει το βιβλίο *Οδυσσέας Ελύτης. Εκλογή, 1935-1977*, με κείμενα που διάλεξε ο ποιητής και οκτώ εικονιστικές συνθέσεις του ίδιου. Το βιβλίο αυτό αποτελούσε, κατά κάποιον τρόπο, αυτοπαρουσίαση του ποιητή και μαζί παρουσίαση εκείνων των κριτικών αναφορών για το έργο του που ο ίδιος θεωρούσε ότι ανταποκρίνονται στους στόχους της δημιουργίας του.

Το δημιουργικό έργο του ποιητή συνεχίστηκε σχεδόν ως τον θάνατο του.

Άλλα έργα: *Το φωτόδεντρο και η Δέκατη τέταρτη Ομορφιά* (1971)-*Ο ήλιος ο ηλιάτορας* (1971)-*Το μονόγραμμα* (1971)-*Τα ετεροθαλή* (1974)-*Μαρία Νεφέλη* (1978)-*Τα τρία ποιήματα με σημαία ευκαιρίας* (1982)-*Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου* (1984)-*Ο μικρός Ναυτίλος* (1985)-*Τα ελεγεία της Οξώπετρας* (1991)-*Δυτικά της λύπης* (1995) [πμ.]-*Ο ζωγράφος Θεόφιλος* (1973)-*Ανοιχτά χαρτιά* (1974)-*Η μαγεία του Παπαδιαμάντη* (1976)-*Αναφορά στον Ανδρέα Εμπειρικό* (1978)-*Ιδιωτική οδός* (1990)-*Τα δημόσια και τα ιδιωτικά* (1990)-*Εν λευκώ* (1992)-*Ο κήπος με τις ανταπάτες* (1995)-*2x7 ε* (1996) [πζ., δοκ.]. Μετέφρασε Κριναγόρα, Σαπφώ, την *Αποκάλυψη του Ιωάννη*, Brecht, Giraudoux κ.ά. Κάποιες από τις μεταφράσεις του συγκεντρώθηκαν στον τόμο *Δεύτερη γραφή* (1976). Εξέδωσε, σε συνεργασία με τον Ε. Αρανίτη, το βιβλίο *Το δωμάτιο με τις εικόνες. Ένα δοκίμιο και 44 collages* (1986). Μεταθανάτια κυκλοφόρησε η ποιητική συλλογή *Εκ του πλησίον* (1998) και η *Αυτοπροσωπογραφία σε λόγο προφορικό* (2000).

Ο Ε., αν και δεν εντάχθηκε από την κριτική στους ακραιφνείς οπαδούς του υπερρεαλιστικού κινήματος, έγραψε αρκετά θεωρητικά κείμενα για να υπερασπιστεί τον υπερρεαλισμό. Η ποίηση του θεωρήθηκε στο σύνολο της μια συστηματική προσπάθεια παρουσίασης της άλλης πραγματικότητας, της ουσίας των όντων, της αλήθειας πέρα από τις στρεβλώσεις που επιβάλλουν κάθε είδους χρησιμοθηρικές αντιλήψεις. Η κύρια μέθοδος, η βάση της ποιητικής τεχνικής του, που ανταποκρίνεται και στα υπερρεαλιστικά του αναγνώσματα, υπήρξε η προσπάθεια διεύρυνσης των εκφραστικών ορίων της γλώσσας με τολμηρές

συνάψεις λέξεων, στο επίπεδο του νοήματος ή στο επίπεδο της σύνταξης. Όπως πολλοί ποιητές της ίδιας εποχής, παρουσιάστηκε αποφασιστικά αρνητής της χαμηλής φωνής και της μηδενιστικής αντίληψης που εξέφραζε η καρυωτακική ποίηση. Ο λυρισμός του, στηριγμένος στην υπερρεαλιστική επανάσταση που κήρυττε την απελευθέρωση της ποίησης από τα δεσμά του Λόγου, παράγει στα πρώτα του έργα εκρηκτικές εικόνες άνθισης, γονιμότητας, έρωτα και ομορφιάς, με σταθερή προσήλωση στους άξονες της γης, της φυλής, της γλώσσας. Γλωσσοπλαστική και εικονοπλαστική πηγή του ποιητή σε όλο του το έργο στάθηκε το αιγαιοπελαγίτικο τοπίο, πολύμορφο και πλούσιο σε αισθητικές εμπειρίες, και τα παιχνίδια του τοπίου με το φως. Ήδη από την πρώτη συλλογή του Ε., ο Θεοτοκάς είχε χαρακτηρίσει τον λυρισμό του «μυστηριακό ξημέρωμα στο Αιγαίο».

Προχωρώντας, ωστόσο, με τον καιρό από τον κόσμο της φαντασίας, στον οποίο δε φαίνεται να έχει θέση καμιά ηθικολογική αποτίμηση του ανθρώπου και της κοινωνίας (Προσανατολισμοί), σε μια νοσταλγική και ρομαντική θέαση της πατρίδας (*Άσμα ηρωικό και πένθιμο*), συνδυάζει στοιχεία από την ορθόδοξη και τη βυζαντινή παράδοση με τη βαθιά αρχαιογνωσία του, με την προσήλωση του στη φύση, κατά τα δίδαγματα των ρομαντικών ποιητών –όπως του Hölderlin, τον οποίο αγαπούσε πολύ–, και κυρίως με την αντίληψη ότι η ποίηση είναι μια αποστολή και ο ποιητής δεν δικαιούται να αδρανή απέναντι στον κόσμο.

Έχοντας αποδώσει στο μεγάλο του έργο, το Άξιον εστί, την εμπειρία του *πολέμου και της Κατοχής με τη μορφή των Παθών του Χριστού, παρέσχε την Ανάσταση ως πρόταση μιας καινούριας αξιολόγησης του κόσμου, όπου αυτά που αξίζουν είναι στοιχεία της παράδοσης, αλλά και πράγματα της καθημερινότητας. Η ποιητική γλώσσα επιβάλλεται στις δυνάμεις της καταστροφής και αναγεννά τον κόσμο.

Ένα μέρος της ποίησης του (όπως το έργο *Έξη και μία τύψεις για τον ουρανό*) εκφράζει από νωρίς έναν ερμητικό «εσωτερικό λυρισμό», όπως χαρακτηρίστηκε από την κριτική. Ο ίδιος υποστήριξε αυτή τη μορφή της δημιουργικότητάς του και με τα δοκίμιά του, αλλά γενικά με το μεγαλύτερο μέρος του έργου του δημιούργησε ένα σύμπαν όπου ο κόσμος της ευφρόσυνης έκρηξης του συναισθήματος, της μαγείας των αριθμών, της γλωσσικής επανάστασης, ισορροπημένος από το δέος της συνειδητοποίησης της φθοράς και του θανάτου, αποτελεί έκφραση του ανθρώπινου διάχυτου πόθου για συλλογικότητα, για κατάφαση της ύπαρξης μέσα από την ενότητα των αντιθέσεων του κόσμου.

Το έργο του *Μαρία Νεφέλη* ήταν το πρώτο που μετατόπισε κάπως τη θεματική του από την ενότητα του κόσμου στον πιο προσωπικό χώρο της αγωνίας για την κατανόηση του Άλλου και της ζωής. Πέρα από τη θριαμβική εξύμνηση της ομορφιάς της φύσης και του κόσμου, με τα έργα *Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου*, *Τα ελεγεία της Οξώπετρας* και *Δυτικά της λύπης* δοκίμασε τις ποιητικές του δυνάμεις και στο θέμα του θανάτου – του θανάτου που παρουσιάζεται ως πρόσχημα για να στοχαστεί ο ποιητής τις δυνατότητες και τα όρια της τέχνης του, της γλώσσας, της ανθρώπινης ύπαρξης. Στη διαδρομή του από τον ενθουσιώδη αισθησιασμό και ερωτισμό ως τη βαθιά συνείδηση της μοναξιάς και του θανάτου, ο Ε. παρέμεινε σταθερά λάτρης του ελληνικού τοπίου. Διατήρησε σε όλο του το ποιητικό έργο την εγκωμιαστική παρουσίαση του χώρου αυτού, όπου ο μύθος διατηρείται ακόμα ζωντανός.

Το σύνολο του ποιητικού του έργου συγκεντρώθηκε σε έναν τόμο το 2002. Κυκλοφόρησαν πίνακες λέξεων ποιημάτων του. Εκδόθηκε βιβλιογραφία και εργογραφία του ποιητή. Ποιήματα του έχουν μελοποιηθεί και μελοποιούνται από πολλούς ακόμη Έλληνες συνθέτες (Ν. Βενετσάνου, Δ. Λάγιο, Δ. Παπαδημητρίου, Μ. Χατζιδάκις.ά.).

Μέρος του αρχείου του βρίσκεται στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη.
ΒΛ. ΚΑΙ ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930.

Μελέτες, αφιερώματα και βιβλία για τον ποιητή: Φ Αλέξ. Αργυρίου, *Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας*, τόμ. 1, *passim* και τόμ. 2, σελ. 786-794 και *passim*-*Νεωτερικοί ποιητές του Μεσοπολέμου*, σελ. 172-180 (εισαγ.), 226-257 (ανθολ.)-*ΠΒΑ*, τόμ. 3, σελ. 336-338-*ΠΑΜ*, τόμ. 23, σελ. 61-63- Λ. Ζωγράφου, *Ο ηλιοπότης Ελύτης*, Ερμείας, 1971- Γ. Π. Σαββίδης, Πάνω νερά. Δεκαεννέα δημοσιογραφικές περιδιαβάσεις και δύο παλαιά ορόσημα καθώς και άγνωστα κείμενα του Αυγέρη, του Καβάφη, του Σεφέρη κ.ά., Ερμής, 1973, σελ. 142-155-Μ. Vitti, *Οδυσσέας Ελύτης*. Βιβλιογραφία, 1935-1971, Ίκαρος, 1977 [συνεργ. Αγγ. Γαβαθά]-Κ. Friar, *Αξιον Εστί το τίμημα*. Εισαγωγή στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη, μτφ. Ν. Βαγενάς, Κέδρος, 1978-Δ. Αντωνίου (επιμ.), Έλληνες λογοτέχνες. Εργογραφία-Βιβλιογραφία, τόμ. 1: Οδυσσέας Ελύτης, Γρηγόρης, 1978-Α. Παληοδήμου, «Η βράβευση του ποιητή Οδυσσέα Ελύτη στον ημερήσιο αθηναϊκό Τύπο», περ. *Φιλολογικά*, τχ. 2 (1979-1980), σελ. 51-66-Αντρ. Καραντώνης, *Για τον Οδυσσέα Ελύτη*, Παπαδήμας, 1980-Λ. Λυχνάρη, *Η μεταλογική των πραγμάτων*. Οδυσσέας Ελύτης, Ίκαρος, 1980-Δ. Ν. Μαρωνίτης, *Όροι του λυρισμού στον Οδυσσέα Ελύτη*, Κέδρος, 1980-Αλέξ. Αργυρίου, *Διαδοχικές αναγνώσεις Ελλήνων υπερρεαλιστών*, Γνώση, 1983, σελ. 37-78-*J. Carson*, 49 σχόλια στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη, μτφ. Στρ. Πασχάλης, Ύψιλον, 1983-Δ. Ι. Ιακώβ, *Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη*. Ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης και τα αρχαία ελληνικά κείμενα. Καταγραφή πηγών, Πολύτυπο, 1983-Μ. Γ. Μερρακλής, *Δεκαπέντε ερμηνευτικές δοκιμές στον Οδυσσέα Ελύτη*, Πατάκης, 1984-Μ. Vitti, *Οδυσσέας Ελύτης*, Ερμής, 1984-Ν. Χ. Κεφαλίδης, Γ. Κ. Παπάζογλου, *Πίνακας λέξεων «Ποιημάτων» του Οδυσσέα Ελύτη*, Θεσ/νίκη 1985-Ανθ. Δανιήλ, *Οδυσσέας Ελύτης Μια αντίστροφη πορεία*. Από το «Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου» στους «Προσανατολισμούς», *Επικαιρότητα*, 1986-Λ. Λυχνάρη, *Το μεσογειακό τοπίο στην ποίηση του Γιώργου Σεφέρη και του Οδυσσέα Ελύτη*, Εστία, 1986-Κ. Μητσάκης, *Σημεία αναφοράς*, Καρδαμίτσα, 1987, σελ. 97-122-*P. M. Minucci* (επιμ.), *Omaggio a Odisseas Elitis*, Roma 1987 [όπου, στις σελ. 85-92, βιβλιογρ.]-Αντ. Δεκαβάλλης, *Ο Ελύτης από το χρυσό ως το ασμένιο ποίημα*, Κέδρος, 1990-Γ. Η. Ιωάννου, *Οδυσσέας Ελύτης*. Από τις καταβολές του υπερρεαλισμού στις εκβολές του μύθου, Καστανιώτης, 1991-Ν. Δήμου, *Δοκίμια 1*. Οδυσσέας Ελύτης, Νεφέλη, 1992-Α. Μπερλής, 5 (+2) δοκίμια για τον Ελύτη, Ύψιλον, 1992-Δ. Δασκαλόπουλος, *Βιβλιογραφία Οδυσσέα Ελύτη (1971-1992)*, *Εταιρεία Συγγραφέων*, 1993-Ζ. Ι. Σιαφλέκης, «Η ιδιομορφία της υπερρεαλιστικής γλώσσας στον Ελύτη. Διακειμενικές σχέσεις και μορφικές διαπλοκές», περ. *Σ/Σ*, τχ. 6 (1995), σελ. 41-53-Ν. Παρίσης, *Επτά μελήματα για τον Οδυσσέα Ελύτη*, *Τα Τραμάκια*, Θεσ/νίκη 1997 [όπου και χρονολ. από τον Δ. Δασκαλόπουλο]-Αλέξ. Αργυρίου, *Ανοιχτοί σχολιασμοί στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη*, Καστανιώτης, 1998-Κ. Μητσάκης, *Ενώτια παμφανώοντα*. Έξι μελέτες για τον Οδυσσέα Ελύτη, Καρδαμίτσα, 1998-Ανδρ. Μάνος, *Φωτεινότητα και διαφάνεια*. Το εδώ και το

επέκεινα στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη, Τυπωθήτω, 1998· Μ. Vitti (επιμ.), *Εισαγωγή στην ποίηση του Ελύτη*, ΠΕΚ, Ηράκλειο 1999· Ανδρ. Μπελεζίνης, *Ο όψιμος Ελύτης, Ίκαρος*, 1999-Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων - Πνευματικό Κέντρο Δήμου Κω, Οδυσσέας Ελύτης. *Ο ποιητής και οι ελληνικές πολιτισμικές αξίες. Πρακτικά διεθνούς επιστημονικού συνεδρίου* (Κως, 25-29.6.1994), επιμ., εισαγ. Ερ. Γ. Καψωμένος, Γκοβόστης, 2000-Α. Χριστοφίδου, *Ο ποιητικός νεολογισμός και οι λειτουργίες του. Κειμενική-γλωσσολογική προσέγγιση στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη*, Gutenberg, 2001-«Δεκαέξι κείμενα για το Άξιον Εστί» συλλογικό έργο, ανέκδοτες μελέτες για το Άξιον εστί, Ίκαρος, Αθήνα 2001-Δημ. Γιατρομανωλάκης, «Ετερογλωσσικοί διάλογοι και ανα-σύνθεση στη Σαπφώ του Οδυσσέα Ελύτη», περ. Σ/Σ, τχ. 13 (2002), σελ. 60-72-Έλ. Κουτριάνου, *Με άξονα το φως. Η διαμόρφωση και η κρυστάλλωση της ποιητικής του Οδυσσέα Ελύτη*, Ίδρυμα Ουράνη, 2002· Οδ. Ελύτης, *Ποίηση*, Ίκαρος, 2002· Μ. Χατζηγιακουμή, *Η «υπέρβαση» της ιστορίας στο έργο του Οδυσσέα Ελύτη*, Ελληνικά Γράμματα, 2004-Κ. Δ. Μαλαφάντης, *Ο πόλεμος στην ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη*, Γρηγόρης, 2005· Ερ. Γ. Καψωμένος, *Ο ποιητής Οδυσσέας Ελύτης*, επιμ. Γ. Η. Παππάς, *Περί Τεχνών*, Πάτρα 2005.-Οδυσσέας Ελύτης, *Συν τοις άλλοις, συλλογή συνεντεύξεων του Ο. Ελύτη*, Ύψιλον, 2011-Δημ. Μαρωνίτης, *Οδυσσέας Ελύτης: μελετήματα*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2008-Οδυσσέας Ελύτης: *Ο ναυτίλος του Αιώνα*, λεύκωμα. Επιμέλεια – σύνθεση Ιουλίτα Ηλιοπούλου, Ίκαρος, Αθήνα 2011-Ο Ελύτης στην Ευρώπη, Πρακτικά συνεδρίου: Πανεπιστήμιο της Ρώμης "La Sapienza", Νοέμβριος 2006 –συλλογικό έργο, Ίκαρος, Αθήνα 2011-Ηλίας Καφάογλου, «Ο Ελύτης εποχούμενος»μελέτη, Ύψιλον, Αθήνα 2014-Ιουλίτα Ηλιοπούλου «Αναζητώντας τη Δέκατη τέταρτη Ομορφιά» *Δοκίμια για τον Οδυσσέα Ελύτη*, Ύψιλον, 2014-Οδυσσέας Ελύτης, *Ποίηση, Θεωρία, Πρόσληψη, πρακτικά ημερίδας στην Λευκωσία 2011*, εκδ. Υπουργείο Παιδείας Κύπρου και Ύψιλον, 2014.

Αφιέρωματα περιοδικών: ΑιοΓ, τόμ. 8, τχ. 43/44 (1978), τόμ. 27, τχ. 164 (1997)-Ακτή, τχ. 27 (1996)-Αντί, τόμ. 12, τχ. 146 (1980), τόμ. 34, τχ. 492 (1992)-Απανεμιά, τόμ. 3, τχ. 14 (1979)-Ατυπον, τχ. 4 (1996)-Books Abroad, τόμ. 49, τχ. 4 (1975) [όπου, στις σελ. 712-716, χρονολ. και επιλ. βιβλιογρ. (1939-1974)]-ΓκΤ, τχ. 43/44 (1985)-Δβζ, τχ. 362 (1996) [όπου, στις σελ. 78-83, επιλ. βιβλιογρ. από την Ε. Σταυροπούλου], τχ. 372 (1997)-Ελτρχ, τχ. 12 (1997)-Εντκτ, τχ. 23/24 (1993)-Επίκαιρα, τχ. 586 (1979)-Ευθύνη, τχ. 115 (1981)-ΗΑΞ, τχ. 106 (1991)-Θέματα Λογοτεχνίας, τχ. 1 (1995-1996)-φ(7), 25.9.1994-ΛΦ, τόμ. 141, τχ. 1674/1675 (1997)-Παιδεία, τχ. 73 (1995)-Σεμινάριο, τχ. 23 (1997)-Τριφυλιακή Εστία, τόμ. 6, τχ. 31 (1980)-Χάρτης, τχ. 21-23 (1986) [όπου, στις σελ. 531-552, βιβλιογρ. (1971-1986)].